

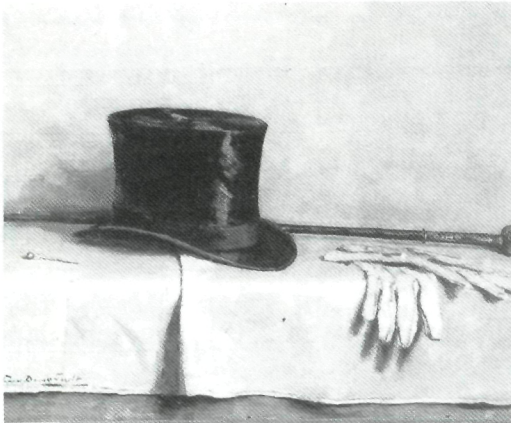
Groote Sociëteit Arnhem 250 jaar (1763-2013)

C.M. Kooi

Dit jaar bestaat de Groote Sociëteit Arnhem tweehonderdvijftig jaar. Wat is dat voor een gezelschap? Waar hielden ze zich vroeger mee bezig? Wat doen ze nu? Een schets van een oude sociëteit.

Wat is er nog erger?

Begin 1763 werd in Arnhem een sociëteit opgericht onder de zinspreuk *Turpius ejicitur quam non admittitur hospes* wat wil zeggen: het is erger er uitgegooid te worden dan niet te worden toegelaten. Dit is een regel uit de treurzang die Ovidius schreef nadat hij door keizer Augustus in het jaar 8 Rome uitgegooid was, verbannen was. Deze zinspreuk geeft ons direct al een beeld van het gezelschap van die sociëteit. Het waren mannen die op de Latijnse school waren geweest. Die werd uitsluitend door kinderen uit de deftige stand bezocht en was toen de enige toegangspoort tot de universiteit.

Het schilderij 'De hoge hoed' (1924) van Lucie van Dam van Isselt (1871-1949), hangt in de voorzaal van de sociëteit. In 1976 werd het geschonken door de bouwcommissie bij de ingebruikname van het huidige gebouw. (Bron: Schep, *De Groote Sociëteit Arnhem*, 4)

Heren van stand

De Nederlandse samenleving was in de achttiende eeuw eigenlijk in twee standen (of klassen) verdeeld: enerzijds de *gegoede stand* en anderzijds het *volk*. Tot de *gegoede*, de deftige stand behoorden kooplieden en regenten, en ook de adel en de geestelijkheid, die in Nederland geen aparte stand meer vormden. De werkende stand, het volk, het proletariaat, dat waren de arbeiders, het personeel van de *gegoeden*, de ambachtslieden, de kleine boeren van de schrale zandgronden, de armen en ook de bedelaars en paupers. Een enigszins omvangrijke en krachtige *middenstand* tussen deze twee groepen ontbrak. Dat had tot gevolg dat de sociale bovenlaag nauwelijks aanvulling kreeg van onderop, wat de scheiding tussen de twee standen vergrootte en onoverbrugbaar maakte. Er was geen maatschappelijke ladder meer waarop je een treetje kon stijgen.

Er was ook niet echt een middenstand van winkeliers. De meeste winkeliers behoorden óf tot de handelaars óf tot de ambachtslieden. Handelaars waren bijvoorbeeld de boekverkopers en de wijnhandelaars, zij kochten hun waren bij grossiers en organiseerden de detailverkoop. Zij genoten daarbij het aanzien van een koopman. Hun toonbank was geen sociale barrière, omdat ook een groothandelaar dikwijls *en detail* verkocht. Zulke winkeliers behoorden tot de *gegoede* burgerklasse. Zo was de wijnhandelaar H.J. van Hemessen, die een eindje buiten de Velperpoort aan de huidige Apeldoornseweg woonde, in 1782 lid van *Turpius*.¹ Andere winkeliers, die hun waren zelf maakten zoals een bakker, een slager, een